

Protecția victimelor infracțiunilor în legislația penală română

Prof. univ. dr. Adi Oroveanu Hanțiu

The protection vowed to infractions' victims in the Romanian penal legislation

The necessity of taking special measures in order to ensure the protection of infractions' victims determined the adoption of the Law nr. 211 from May, 27 th, 2004, concerning certain measures the assurance of the protection victims of infractions, which came into force on January 1-st, 2005. Measure of informing the victims of infractions about zhe rights that they have are imposed, as well as measures of psychological counseling, juridical assistance for free and a financial compensation provided by the state.

Key words: victim of infraction, protection, measures for information, psychological counseling, juridical assistance, financial compensation

Cuvinte cheie: victima infracțiunii, protecție, măsuri de informare, consiliere psihologică, asistență juridică, compensație financiară.

1. Preliminarii. Codul de procedură penală nu folosește, și prin urmare nici nu definește, noțiunea de victimă a infracțiunii ci utilizează noțiunea de persoană vătămată prin infracțiune, persoană care în procesul penal capătă calitatea de parte vătămată sau parte civilă. Potrivit art. 24 alin. 1 din Codul de procedură penală partea vătămată este definită ca fiind persoana care a suferit prin fapta penală o vătămare fizică, morală sau materială. În alineatul 2 al art. 24 din Codul de procedură penală este definită partea civilă ca fiind persoana vătămată care exercită acțiunea civilă în procesul penal. Posibilitatea persoanei vătămate de a se constitui parte civilă este menționată și în art. 15 alin. 1 din Codul de procedură penală¹, iar în alineatul 3 al aceluiași articol se face precizarea că atunci când persoana care a suferit o vătămare prin infracțiune se constituie parte civilă această împrejurare nu înlătură dreptul acelei persoane de a participa în calitate de parte vătămată în aceeași cauză.

Codul de procedură penală acordă persoanei vătămate care participă în procesul penal, adică părții vătămate, precum și persoanei vătămate care se constituie parte civilă în procesul penal, numeroase drepturi și obligații în funcție de calitatea în care participă în procesul penal însă persoana vătămată prin infracțiune care nu participă în procesul penal nu beneficiază de prea multe drepturi. În acest sens, potrivit art. 76 din Codul de procedură penală, organele de urmărire penală au obligația să cheme, pentru a fi ascultată, persoana care a suferit o vătămare prin infracțiune și să-i aducă la cunoștință că are dreptul să participe în procesul penal în calitate de parte vătămată sau parte civilă iar în cazul în care persoana vătămată nu-și manifestă voința de a participa în procesul penal aceasta are dreptul de a fi ascultată ca martor, astfel cum prevăd dispozițiile art. 82 din Codul de procedură penală².

---

¹ Conform căreia "persoana vătămată se poate constitui parte civilă în contra învinutului sau inculpatului și persoanei responsabile civilmente"

² Conform căreia persoana vătămată poate fi ascultată ca martor dacă nu este constituită parte civilă sau nu participă în proces ca parte vătămată.

Necesitatea luării unor măsuri speciale pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor au determinat adoptarea, la data de 27 mai 2004, a Legii nr. 211 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor, lege care a intrat în vigoare la data de 1 ianuarie 2005³ și care reglementează măsuri de informare a victimelor infracțiunilor cu privire la drepturile pe care le au, precum și măsuri de consiliere psihologică, asistență juridică gratuită și compensație financiară de către stat.

Sarcina aducerii la îndeplinire a dispozițiilor acestei legi revine procurorului, ofițerilor și agenților de poliție specializați care, potrivit art. 4 din Legea nr. 211/2004 au obligația de a încunoștința victimele infracțiunilor, în scris sau verbal, într-o limbă pe care acestea o înțeleg, cu privire la: - serviciile și organizațiile care asigură consiliere psihologică sau orice alte forme de asistență a victimei, în funcție de necesitățile acesteia; - organul de urmărire penală la care pot face plângere; - dreptul la asistență juridică și instituția unde se pot adresa pentru exercitarea acestui drept; - condițiile și procedura pentru acordarea asistenței juridice gratuite; - drepturile procesuale ale persoanei vătămate, ale părții vătămate și ale părții civile; - condițiile și procedura de a beneficia de dispozițiile articolelor 86¹, 86², 86⁴ și 86⁵ din Codul de procedură penală, precum și de dispozițiile Legii nr. 682/2002 privind protecția martorilor; - condițiile și procedura pentru acordarea compensațiilor financiare de către stat.

2. Consilierea psihologică. Măsura de protecție constând în consilierea psihologică a victimelor infracțiunilor este reglementată în articolele 7-10 din Legea nr. 211/2004 potrivit căroră organele de urmărire penală au obligația de a informa victimele cu privire la serviciile și organizațiile care asigură consilierea psihologică sau orice altă formă de asistență a victimei în funcție de necesitățile acesteia; un asemenea serviciu este Serviciul de Protecție a Victimelor și Reintegrare Socială a Infracților, care funcționează pe lângă tribunale, serviciu a cărui organizare și funcționare este reglementată prin Ordonanța Guvernului nr. 92/2000, aprobată prin Legea nr. 129/2002⁴.

Legea nr. 211/2004 condiționează dreptul victimei de a beneficia de măsurile de protecție, de sesizarea organelor de urmărire penală despre săvârșirea infracțiunii. Procurorul, ofițerul sau agentul de poliție căruia i se adresează victima are obligația fie să primească sesizarea, dacă este competent în efectuarea urmăririi penale, fie să îndrume victima la organul de urmărire penală competent după materie, după calitatea persoanei sau teritorial⁵.

Organele de urmărire penală au obligația să încunoștințeze victima infracțiunii cu privire la dreptul de a beneficia de asistență juridică, adică dreptul de a fi asistată de un apărător ales pe tot parcursul procesului penal, precizând-i totodată și cazurile, condițiile și procedura acordării asistenței juridice gratuite.

3. Asistența juridică gratuită. Conform art. 14 din Legea nr. 211/2004 măsura de protecție constând în asistența juridică gratuită se acordă victimelor infracțiunilor care fac parte din următoarele categorii: a) este o persoană asupra căreia a fost săvârșită o tentativă la infracțiunile de omor, omor calificat și omor deosebit de grav⁶, o infracțiune de vătămare

³ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 505 din 4 iunie 2004

⁴ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 190 din 20 martie 2002.

⁵ E. Cazan, *Atribuțiile organelor de urmărire penală în cazul aplicării măsurilor pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor*, Revista "Dreptul", nr. 11/2006, p. 214.

⁶ Prevăzute în art. 174-176 din Codul penal.

corporală gravă⁷, o infracțiune intenționată care a avut ca urmare vătămarea corporală gravă a victimei, o infracțiune de viol, de act sexual cu un minor și de perversiune sexuală⁸; b) este soțul, copilul sau persoana aflată în întreținerea persoanelor decedate prin săvârșirea infracțiunilor de omor, omor calificat și omor deosebit de grav, prevăzute în art. 174-176 din Codul penal, precum și a infracțiunilor intenționate care au avut ca urmare moartea persoanei.

Condițiile în care se acordă asistență juridică gratuită sunt prevăzute în articolele 14-16 din Legea nr. 211/2004. Astfel, o primă condiție este ca infracțiunea să fi fost săvârșită pe teritoriul României sau în cazul în care infracțiunea a fost săvârșită în afara teritoriului României, victima să fie cetățean român sau străin care locuiește legal în România și procesul penal să se desfășoare în România. O altă condiție, prevăzută în art. 15 din Legea nr. 211/2004 este ca venitul lunar pe membru de familie al victimei să fie cel mult egal cu salariul de bază minim brut pe țară stabilit pentru anul în care victima a formulat cererea de asistență juridică gratuită. De asemenea, conform art. 16 din Legea nr. 211/2004 o altă condiție care trebuie îndeplinită este ca victima să fi sesizat organele de urmărire penală în termen de 60 de zile de la data săvârșirii infracțiunii; în cazul soțului, copilului sau persoanei aflată în întreținerea persoanelor decedate prin săvârșirea infracțiunilor de omor, omor calificat și omor deosebit de grav, precum și a infracțiunilor intenționate care au avut ca urmare moartea persoanei, termenul de 60 de zile se calculează de la data când victima a luat cunoștință de săvârșirea infracțiunii; dacă victima s-a aflat în imposibilitatea, fizică sau psihică, de a sesiza organele de urmărire penală termenul de 60 de zile se calculează de la data la care a încetat starea de imposibilitate; pentru victimele care nu au împlinit vârsta de 18 ani și pentru cele puse sub interdicție reprezentanții lor legali pot sesiza organele de urmărire penală cu privire la săvârșirea infracțiunii.

În articolele 17-20 din Legea nr. 211/2004 este reglementată procedura de acordare a asistenței juridice gratuite. Astfel, în alineatul 2 al art. 17 sunt prevăzute expres mențiunile pe care trebuie să le cuprindă cererea de acordare a asistenței juridice gratuite, și anume: numele, prenumele, cetățenia, data și locul nașterii, domiciliul sau reședința victimei; data, locul și circumstanțele săvârșirii infracțiunii; data sesizării și organul de urmărire penală sesizat; calitatea de soț, copil sau persoană aflată în întreținerea persoanei decedate; venitul lunar pe membru de familie al victimei; numele, prenumele și forma de exercitare a profesiei de avocat de către apărătorul ales sau mențiunea că victima nu și-a ales un apărător. La cerere se anexează, în copie, documentele justificative pentru datele înscrise în cerere precum și orice alte documente deținute de victimă și necesare soluționării cauzei. Cererea se depune la tribunalul în a cărei circumscripție domiciliază victima și se soluționează de doi judecători din cadrul Comisiei pentru acordarea de compensații financiare victimelor unor infracțiuni, prin încheiere, în termen de 15 zile de la data depunerii. Încheierea prin care se soluționează cererea pentru acordarea asistenței juridice gratuite se comunică victimei iar încheierea prin care s-a respins cererea este supusă reexaminării de către tribunalul în cadrul căruia funcționează Comisia, la cererea victimei, în termen de 15 zile de la comunicare, reexaminarea se soluționează în complet format din doi judecători.

Potrivit dispozițiilor art. 20 din Legea nr. 211/2004 cererea pentru acordarea asistenței juridice gratuite poate fi formulată de reprezentantul legal al minorului sau al persoanei puse

---

⁷ Prevăzute în art. 182 din Codul penal.

⁸ Prevăzute în art. 197, 198 și 201 alin. 2-5 din Codul penal.

sub interdicție, precum și de organizațiile neguvernamentale, dacă este semnată de victimă și cuprinde mențiunile prevăzute în alin. 2 al art. 17 din legea menționată. Cererea pentru acordarea asistenței juridice gratuite este scutită de taxa de timbru.

4. Măsuri de informare. Cu privire la măsura de protecție constând în încunoștințarea victimelor infracțiunilor cu privire la drepturile lor procesuale, această măsură se materializează în obligația pe care o are organul de urmărire penală de a aduce la cunoștința victimei unei infracțiuni a drepturilor care îi revin în procesul penal în funcție de calitatea în care participă în procesul penal. Astfel, potrivit dispozițiilor art. 76 din Codul de procedură penală organul de urmărire penală are obligația să-i aducă la cunoștință victimei infracțiunii că are dreptul să participe în procesul penal în calitate de parte vătămată, calitate care îi conferă dreptul de a formula cereri, de a ridica excepții, de a pune concluzii, de a folosi căile de atac, de a fi reprezentată etc. De asemenea, victima infracțiunii trebuie încunoștințată cu privire la dreptul său, prevăzut de art. 15 din Codul de procedură penală, de a exercita acțiunea civilă în procesul penal dacă a suferit o pagubă materială sau morală; în cursul procesului partea civilă are dreptul să indice probele și mijloacele de probă pe care le consideră necesare pentru constatarea infracțiunii, pentru stabilirea întinderii prejudiciului, poate să facă cereri, memorii, plângeri, să ridice excepții și să participe la efectuarea unor acte procedurale în situațiile prevăzute de lege.

5. Compensații financiare. Măsura de protecție constând în acordarea de către stat a compensațiilor financiare victimelor unor infracțiuni vizează⁹ doar anumite categorii de victime și anume, aceleași categorii de victime pentru care se acordă și asistență juridică gratuită dacă infracțiunea a fost comisă pe teritoriul României și victima este cetățean român sau străin care locuiește legal în România.

Legea nr. 211/2004 în art. 23 și 24 precizează amănunțit condițiile în care se acordă victimelor compensații financiare, principala condiție fiind sesizarea de către victimă a organelor de urmărire penală sau a instanței de judecată în termen de 60 de zile de la data săvârșirii infracțiunii, termen care se calculează ca și la asistența juridică gratuită.

De asemenea legea, în art. 27 stabilește și categoriile de prejudicii suferite prin săvârșirea infracțiunii pentru care se acordă victimei compensație financiară, și anume: - cheltuielile de spitalizare și alte categorii de cheltuieli medicale suportate de victimă; - prejudiciile materiale rezultate din distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare a bunurilor victimei ori din deposedarea acesteia prin săvârșirea infracțiunii; - câștigurile de care victima este lipsită de pe urma săvârșirii infracțiunii; - cheltuielile de înmormântare; - întreținerea de care victima este lipsită din cauza săvârșirii infracțiunii.

Pentru prejudiciile materiale rezultate din distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare a bunurilor victimei ori din deposedarea acesteia prin săvârșirea infracțiunii compensația financiară se acordă în limita unei sume echivalente cu 10 salarii de bază minime brute pe țară stabilite pentru anul în care victima a formulat cererea de compensație financiară. Limitarea de către lege a sumei ce se poate acorda victimei infracțiunii se referă doar la categoriile de cheltuieli mai sus menționate, iar în cazul celorlalte cheltuieli compensațiile

---

⁹ Conform art. 21 din Legea nr. 211/2004.

financiare ce pot fi acordate victimei sunt nelimitate, adică pot fi acordate până la acoperirea integrală a prejudiciilor suferite¹⁰.

În literatura juridică¹¹ s-a exprimat opinia, căreia ne alăturăm, potrivit căreia compensația financiară nu se acordă pentru daune morale, ci doar pentru daune materiale, însă dacă victima a primit sume de bani de la făptuitor cu titlu de despăgubiri civile pentru daunele materiale și morale ele se vor scădea din compensația financiară acordată de stat.

Cererea de compensație financiară se depune la tribunalul în a cărui circumscripție domiciliază victima și se soluționează de doi judecători din cadrul Comisiei pentru acordarea de compensații financiare victimelor infracțiunilor constituite în fiecare tribunal. Soluționarea cererii are loc în camera de consiliu, de către doi judecători, cu participarea obligatorie a procurorului și cu citarea victimelor. În cazul admiterii cererii, Comisia stabilește cuantumul compensației; hotărârea de respingere a cererii se comunică victimei, care o poate ataca cu recurs la Curtea de Apel, în termen de 15 zile de la comunicare; Comisia are obligația de a informa organul de urmărire penală sau instanța investită cu judecarea infracțiunii ori instanța investită cu soluționarea acțiunii civile, cu privire la cererea de acordare a compensației financiare.

Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor urmărind repararea prejudiciilor materiale suferite de victimele infracțiunilor răspunde necesității perfecționării legislației în domeniu și se integrează în programele legislative ale statului de drept în concordanță cu acquis-ul comunitar.

6. Directiva Comisiei Europene 2004/80/CE. În ședința din 17 octombrie 2007 Guvernul României a aprobat Ordonanța de Urgență nr. 113, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 729 din 26.10.2007 pentru modificarea și completarea Legii nr. 211/2004. Transpunând Directiva Comisiei Europene 2004/80/CE, privind despăgubirea victimelor infracțiunilor, ordonanța reglementează modalitatea de obținere a unor compensații financiare de către persoanele care au fost victimele unor infracțiuni comise pe teritoriul altui stat decât cel de reședință; astfel se instituie o procedură specială pentru depunerea și transmiterea cererilor de compensație financiară atunci când victima este supusă unei infracțiuni comise pe teritoriul unui stat din Uniunea Europeană. Ordonanța de Urgență conduce la facilitarea accesului cetățenilor români, victime ale infracțiunilor, la compensație financiară din partea statului Uniunii Europene pe teritoriul căruia a fost săvârșită infracțiunea.

Adoptarea acestei Ordonanțe de Urgență este urmarea necesității alinierii legislației românești la acquis-ul comunitar care constituie o prioritate legislativă cu atât mai mult cu cât armonizarea legislației în domeniul protecției victimelor infracțiunilor vizează interesul general public și constituie situații de urgență a căror reglementare nu poate fi amânată.

---

¹⁰ În acest sens N. Săndulescu, *Aspecte esențiale ale legii privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor*, Revista "Dreptul", nr. 9/2005, p. 18.

¹¹ Ghe. Voinea, *Protecția victimelor infracțiunilor*, Revista "Dreptul", nr. 8/2005, p. 150.